

Pajusta käyttöesineitä

Punonta on yleismaailmallinen taito, sillä punontaan soveltuvia kasveja löytyy lähes joka puolelta maailmaa. Omavaraistaloudessa punontaa tarvitaan erityisesti korien muodossa. Ruoan keräämiseen, kantamiseen ja varastoimiseen ovat kantokorit ja säilytyskorit tärkeitä. Punonnan erityispiirre on se, ettei punontaa ole kyetty koneellistamaan. Kaikki punontatyöt joita Suomenkin toreilla on myynnissä, on tehty ihmisvoimin, usein kylläkin halpatyövoiman maissa. Punonnassa ei myöskään tarvita monimutkaisia työkaluja; perustyökalut ovat hyvät oksasakset, terävä puukko, lyömärauta ja piikki. Korja tehdessä korin voi kiinnittää lyhyillä nauloilla esim. lastulevyalustaan, mutta muutama painava litteä kivi korin pohjalla pitää sen myös suorana.

Kerää omat pajusi

Kuoripajun paras keruu-aika on syksyllä kasvukauden loputtua lehtien pudottua maahan. Tällöin paju on sitkeimmillään. Keräämiseen tarvitaan oksasakset tai puukko. Punontaa varten on paras kerätä yhden vuoden kasvustoa eli suoraa, oksatonta pajua. Parhaimpia punontapajuja ovat mahdollisimman pitkät ja ohuet pajut, eniten tarvitaan 70-120 cm pajua, mutta myös lyhyempiä voi käyttää monissa töissä. Hyviä keruupaikkoja ovat teiden ja ratapenkereiden varret, sekä sähkölinjat. Myös muita punontaan sopivia materiaaleja on lähellä; pihojen koristepensas korallikanukka sopii punontaan erinomaisesti antaen punontatöihin lisää väriä. Myös risuja voi käyttää, esimerkiksi käytetyt saunavihat voi ruotia lehdistä ja käyttää punontaan.

Oman luonnonpajuviljelmän perustaminen

Mikäli puutarhasi vieressä sattuu sijaitsemaan varjostava ja ravinteita imevä pajukko, ei kannata hermostua vaan muuttaa se luonnonpajuviljelmäksi. Syksyllä lehtien lähdon jälkeen tai keväällä ennen roudan sulamista pajukko sahataan tai katkotaan kirveellä, vesurilla yms. lähes maata myöten. Seuraavana syksynä voidaan korjata jo ensimmäinen koripajusato. Tosin sato on parhaimmillaan vasta toisena vuonna, jolloin maasta työntyy pitkää ja ohutta pajua. Kaikki pajut kannattaa leikata syksyllä vaikkei niitä kaikkia juuri sinä vuonna tarvitsisikaan. Kun pajut ovat leikattavissa oksasaksilla, se on aina suuri työnsäästö sahaamiseen ja muuhun järeämpään raivaamiseen verrattuna. Hoidettu luonnonpajukko antaa satoa monia vuosia. Ja sen jälkeen on aika vaihtaa viereiseen pajukkoon.

On myös olemassa erilaisia punontaa varten viljeltyjä pajulajikkeita, tällaisia ovat ainakin punapaju ja siperianpaju. Itsekin olen kokeillut siperianpajun lisäämistä, mutta ainakaan tämä kokeilu ei tuottanut lupaavia tuloksia. Periaatteena kuitenkin on, että keväällä otetaan tuore paju, joka pilkotaan noin 20 cm pätkiksi. Pajukepit työnnetään maahan (oikeinpäin!) ja niitä kastellaan juurtumisen edistämiseksi.

Lajittelu, kuivatus ja liotus

Pajut kannattaa lajitella heti keräämisen jälkeen seuraavalla tavalla: laita suuri määrä pajuja isohkoon tasapohjaiseen astiaan, esim. pesusoikkoon. Ravistele nippua, jotta kaikki tyvet olisivat pohjaa vasten. Kerää latvat yhteen nippuun ja vedä pisimmät pois, niputa. Pajut kannattaa laittaa kuivumaan ulkovarastoon pystyasennossa. Ulkovarastossa pajut kuivuvat punontaa ajatellen ihanteellisesti, mutta silloin täytyy ottaa huomioon että

pajut ovat käytettävissä vasta vuoden päästä. Mikäli pajuja tarvitaan nopeammin, ne pitää ottaa sisätiloihin 4-6 viikoksi kuivumaan. Ennen punomista pajuja liotetaan viikko umpivedessä, paino päällä. Liotuksen jälkeen pajut huuhdellaan ja ne ovat valmiita punottaviksi. Korja punoessa pajujen kuivaaminen ja liottaminen on välttämätöntä, sillä muutoin korista tulee liian löyhä kuivuessaan. Tuore paju sopii puutarhatukiin, ampeleihin jne. missä löyhästä rakenteesta ei ole haittaa.

Punontatekniikka

Punontatekniikoita on monenlaisia, mutta peruseriaatteena voi pitää kankaankudonnassakin käytettyä palttinaa. Paksummat loimipajut ovat pystyasennossa, ja niiden väleihin punotaan ohuemmilla kudepajuilla joka toisen edestä ja joka toisen takaa. Meidän perheessä Lasse on itseoppinut pajunpunoja, joten jälkikin on rosoisen karheaa, mutta toimivaa. Minä puolestaan olen käynyt useita pajunpunontakursseja ja perehtynyt lisäksi alan kirjallisuuteen. Tasainen punonta ei ole kuitenkaan itseisarvo. Lassen selässä kannettava kantokori on kestänyt jo 15 vuotta jokakesäisessä käytössä. Valmiita korejakin tutkimalla voi päästä pitkälle. Punomisen voi aloittaa helpoista töistä esim. puutarhan tukipunoksista. Tällöin ei ensimmäisenä tarvitse huolehtia korin pohjan teosta.

Monenlaisia käyttöesineitä

Punomalla olemme valmistaneet mm. seuraavia esineitä: marjapöimuri, metsäkantokori, pajumerta, lukuisia eri muotoisia koreja, nukenvaunut tyttarellemme, puutarhatukipunoksia, koriste-esineitä... Suunnitteilla on useitakin pajuprojekteja, kuten esimerkiksi kesäkeittiön katoksen punotut seinät. Punomiseen jää helposti koukkuun! Uusia ideoita tulvi ennen kuin vanhojakaan on tullut toteutetuksi.

Kesäpunontaa

Kesä on oivallista punomisaikaa, puutarhatöiden lomassa on mukava pysähtyä päiväksi korja punomaan. Ulkona on mukava työskennellä, oksanpätkät eivät roskaa sisällä ja tilanpuute ei ahdistu suuren koriaiheen kanssa. Myös pajujen liottaminen on helppoa: sadevettä tynnyristä pitkänmalliseen astiaan ja kivi päälle. Mikäli pajujen latvat eivät mahdu astiaan, pajuja voi hieman taivuttaa kaarelle, sekä kietoa ilmaan jääneet päät märkään kankaaseen. Kangasta pitää tosin muistaa kastella säännöllisesti liotusviikon aikana.

Maria Dorff

Vasemmalta alkaen lyömärauta, piikki, oksasakset ja puukko

Niputettuja pajuja ja liotusastia

Korin pohjaristikko

Korin punonta on vaiheessa

Sienikori

Lassen rosoiset korit sekä kantokori

Marjapöimuri on tehty saunavihdan rangoista

Nukenvaunut

Kokoelma eri punontatöitä